

De Vrije Madam

Rudy Geldhof

Personage Mevrouw De Beer, halfweg de vijftig

Decor Een podium in een lokaal van een vrouwenhuis
In het midden is een elektrisch fornuis geplaatst, dat op het net is aangesloten
 door middel van een verlengsnoer dat door een openstaande deur in een
 zijwand verdwijnt
Naast het fornuis: tafels waarop alles wat nodig is tot het geven van een
 kookdemonstratie: keukengerei, ingrediënten...
Er is geen gootsteen, wel een lampetkan, gevuld met water
Een vuilnisemmer, groot model
Een stoel
Aan de wanden: affiches
Een stapel tijdschriften

(Er heerst een feestelijke stemming in het vrouwenhuis, mogelijks reeds in de bar of hall waarlangs het publiek zich naar de zaal begeeft. Er kan schuimwijn worden aangeboden en alleszins is er een opgewekt muziekje: uit luidsprekers klinkt een strijdlid, gezongen door een Spaans- of Portugeestalg vrouwenkoortje. Als de eerste toeschouwers de zaal betreden is mevrouw De Beer reeds aan het werk aan het fornuis, dat mooi afgelijnd is door het licht van een volgspot. Op een zo rustig mogelijke manier is ze in de weer met het klaarzetten van keukengerei en ingrediënten. In de grond is ze erg nerveus, want tijdens de voorbereiding van haar kookdemonstratie is een en ander misgelopen, door het telkens opnieuw uitvallen van het licht, waardoor het gebouw geruime tijd in duisternis werd gehuld, zodat ze nu - in extremis - nog een paar voorbereidingen moet treffen. Maar toch slaagt ze er grotendeels in haar nervositeit te verbergen. Af en toe begeeft ze zich naar de openstaande deur in de zijwand, waar ze een kort, hautain-vriendelijk gesprekje heeft met de jonge meisjes die haar als hulpjes zijn toegewezen. Ze vraagt hen bijvoorbeeld een blikopener, en wat later punaises. Dan ontrolt ze een groot vel papier, waarop de ingrediënten van haar recept sierlijk en duidelijk leesbaar zijn neergeschreven. Ze zoekt waar ze het blad kan ophangen. Ze vindt niet direct een geschikte plaats. Tot ze merkt dat een aantal van de affiches aan de wanden op voorbije activiteiten van het vrouwenhuis slaan. Ze raadpleegt even haar hulpjes en neemt dan de affiches van de wand. Ze gaat ze overhandigen aan haar hulpjes en hangt haar eigen vel papier aan de wand. Mevrouw De Beer merkt dat alle toeschouwers hebben plaatsgenomen. De zaallichten worden gedoofd. Even is er een kleine flikkering van paniek in haar ogen: waarom wordt de muziek niet afgezet? Ze begeeft zich naar haar hulpjes, ze vraagt hen blijkbaar dit probleem voor haar op te lossen. Ze wacht even en kijkt in de richting van waar ze de lichtcabine vermoedt, mild glimlachend. De muziek wordt ineens afgezet, op een bruuske manier: het is duidelijk hoorbaar hoe de naald van de pick-up een kras maakt in de grammofoonplaat)

Oh, dank u, juffrouw... Al hoefde u daarom uw grammofoonplaat niet te vernielen. Maar goed, het is mijn plaat niet. Niet dat ik een vijand ben van muziek, het was een strijdlid, of hoe noemt men zoiets, zeer aandoenlijk dat zuiders temperament. Prachtige stemmen... Wel... (Ze begeeft zich naar het fornuis, net op het moment dat de volgspot het fornuis verlaat. De volgspot tracht opnieuw mevrouw De Beer te vangen, maar slaagt daar niet helemaal in) Zoals u ziet, geachte dames, juffrouwen, heren, op uw feestprogramma staat er vanavond een kookdemonstratie. Daartoe is enige improvisatie nodig geweest. Met veel man- of vrouwenkracht is men er dus in geslaagd om een fornuis op dit podium te plaatsen. Het is duidelijk niet het soort volautomatische installatie waarop ik (Ze herstelt zich snel) en de meeste dames onder u gewoon zijn te koken, maar... (Ze staat achter het fornuis nu, en merkt dat ze in het donker staat. In de richting van de lichtcabine) Oh, als die voor mij bedoeld is, doet u geen moeite, ik kom zelf wel. (Ze stapt in het licht. Zo vriendelijk mogelijk) Eh, juffrouw, ik begrijp wel dat al die plezante lichtjes boven mijn hoofd nieuw zijn voor u. Ze zijn hier speciaal aangebracht ter gelegenheid van de feestweek in dit huis, die dingen branden allicht in uw handen zoals nieuw speelgoed, maar ik zou liever niet de hele tijd achtervolgd worden, als een... balletdanseres. Het dansen, dat komt pas volgende zaterdag, op uw jaarlijkse instuif, of hoe noemt men zoiets? Als het kan, wat algemener licht alstublieft. (Er wordt algemeen licht gegeven op het podium nu) Dank u wel, juffrouw. Dank u wel. U ziet, zo ingewikkeld is het niet.

(Ze begeeft zich opnieuw achter het fornuis. Met een glimlach om zoveel onhandigheid van de "juffrouw") Er is mij dus gevraagd om hier vanavond, in dit vrouwenhuis een kookdemonstratie te geven. Voor de niet-leden, die talrijk aanwezig zijn, zie ik, dit ter inleiding: de aanleiding tot deze feestweek is het vijfjarig bestaan van dit vrouwenhuis. De leden ervan waren van mening dat er vanavond een feestje kan gearrangeerd worden rond het voorstellen van een van mijn recepten. Ik ben geen beroepskok, gewoon een

huisvrouw. Beroepskoks, dat zijn nooit vrouwen... De Vrije Madam. (Ze kijkt op. Ze is wat nerveus) Pas op, dit is niet de naam van mijn recept. Voor wie het niet weet, het is de naam van dit vrouwenhuis. De Vrije Madam, dat is een goede naam voor een vrouwenhuis, een beetje ludiek. Maar het kan geen naam zijn voor eten. Alhoewel, croque monsieur, croque madame, dame blanche... Het gerecht dat ik u vanavond mag voorstellen is niets bijzonders. Lichtjes origineel misschien, een eigen vinding, dat wel. Iets met vis en vlees. Ik vertel u er straks alles over. Belangrijker is dat er een aangename sfeer is vanavond. Normaal ziet men hier niets dan vrouwen onder elkaar. Maar soms, zoals vanavond worden niet-leden toegelaten. Zoals mijn vriendinnen. Ik zie hen niet, maar ze zijn hier wel. (Ze groet hen) Mevrouw Vermaercke, Mevrouw Janssen, mevrouw Kusters... zowat mijn persoonlijke fanclub. Het zijn mijn vriendinnen van de woensdagnamiddag. Iedere woensdagnamiddag hebben wij rendez-vous in patisserie Leroux op de markt. Verwennen wij onszelf met een aantal gebakjes. Mijn vriendinnen elk twee, ik één. Ik heb een goede gezondheid, maar... een beetje discipline kan geen kwaad. En de mannen, die zijn dus per uitzondering ook toegelaten tijdens deze feestweek. Sympathiek. Niet dat ik hier anders niet op mijn gemak ben. Nee, nee. Zo 'n vrouwenhuis, dat is totaal wat anders dan ik oorspronkelijk dacht. Vroeger dacht ik, zoals de meeste buitenstaanders, dat een vrouwenhuis iets is voor vrouwen die bijvoorbeeld waren weggelopen van hun man, een soort opvangcentrum voor gescheiden of geslagen vrouwen. Waar haalde ik het? Ik dacht zelfs dat ze hier samen woonden, een soort van commune, om een modern woord te gebruiken. Maar niets daarvan, de meeste leden hier zijn gewone vrouwen. Ze wonen hier niet. Ze komen hier gewoon graag eens samen. Om te praten, discussieavonden, actuele onderwerpen, culturele activiteiten. Het spreekt vanzelf dat er ook wel 'n paar tussenzitten die ooit gescheiden zijn... of geslagen.

Maar wie ben ik, dat ik anderen zou gaan beoordelen. Trouwens, wie ik ben, dat zullen sommigen onder u zich wel afvragen. De voorzitter was van plan mij aan u voor te stellen, maar ze had het zo druk, er is een en ander misgelopen tijdens de voorbereiding. Om de minuut viel al het licht uit. Was het net overbelast door de extra lampen of het fornuis? Niemand die het wist hier... allemaal vrouwen. En veel vrouwen met het diploma van elektricien op zak, zullen er wel niet zijn, zoals er weinig vrouwen beroepskok... ik bedoel, alles lijkt prima opgelost nu... Ik stel mezelf dus maar voor. Ik ben mevrouw De Beer. Onze nieuwe schepen van cultuur, schepen De Beer, dat is mijn oudste zoon. Mijn man zaliger, dat was professor De Beer. Dan heb ik nog een zoon... (Ze wordt afgeleid door het gegiechel van haar hulpjes achter de deur) Ik zei, dan heb ik nog een zoon... (Ze wordt opnieuw afgeleid. In de richting van de deur) Ja, ja. Ik zie u wel. Een beer, een teddybeer. Goed zo, grapje. Zo jong als u bent, u hebt tenminste al zin voor humor. (Tot het publiek, zo mild mogelijk) Dat zijn de drie jonge meisjes die me als hulpjes zijn toegewezen. Dochtertjes van leden van dit vrouwenhuis. Ze halen een grapje uit. Tonen me een teddybeer. Mevrouw De Beer: teddybeer. Kinderen. Dat denkt maar aan plezier maken en staan giechelen. (In de richting van haar hulpjes) Amuseert u zich gerust, ik kan tegen spot, als het maar vriendelijk bedoeld is... (Ze tracht te verbergen dat de onschuldige spot met de naam De Beer van de jonge meisjes beelden bij haar oproept van vroegere, pijnlijkere vernederingen. Zo luchtig mogelijk) Ach, sommigen onder u kennen mijn familie, die zullen weten dat de naam De Beer al zwaarder beklad werd in het verleden. Toen mijn man is overleden... De oppositiebladen... Zo gaat dat nu eenmaal als een familie een uitgesproken politiek engagement heeft. We leven in een democratie, het is maar normaal. (Opnieuw tot de meisjes) Mag ik u alleen vragen: wees wat stiller en loop niet weg, ik kan u nog nodig hebben. En ik zou niet zoveel schuimwijn drinken. (Tot het publiek, vriendelijk) Dat is nog niet volgroeid, en dat drinkt al... Waar was ik? Ja, bij mijn tweede zoon, die is ingenieur, burgerlijk ingenieur. En mijn dochter, die hoef ik natuurlijk niet voor te stellen aan de leden. Zij is een van de stichtende leden van dit vrouwenhuis: Angèle. Zij is het die me hier heeft geïntroduceerd. Pas op, ikzelf ben geen

lid. Maar ik sympathiseer, ik bedoel, ik kom hier om mijn dochter een plezier te doen en omdat... omdat ik hier graag kom.

Maar laat ik niet vergeten dat ik hier vandaag ben om een kookdemonstratie te geven. (Ze doet een schort voor) Het recept! Mijn vriendinnen, die uitstekende kokkinnen zijn, kennen het recept. Zij weten dat het zo simpel is als het ei van Columbus, al worden er geen eieren in gebruikt. (Nerveus lachje) Maar eerst de ingrediënten! Die heb ik neergeschreven op dit blad. (Ze wijst naar het vel papier dat ze heeft opgehangen) U vindt ze ook in het programmaboekje. Ik som ze even op. Voor vier personen: twee kippen, een kilogram mosselen, kleine kreeftjes, een kilogram garnalen, twee blikjes bisque d'homard, kreeftensoep dus, peterselie, room - een halve literfles, cognac, maïzena of aardappelbloem, peper, look. We beginnen best met de kip. (Ze zet twee kookplaten van het fornuis op "aan") Het rode lichtje brandt. Dit lijkt goed te werken. Voorlopig geen zekeringen die springen. (Ze zet twee pannen op de kookplaten en doet er boter in. Ondertussen) Straks gaan we de kippen snijden. De stukken kip blijven dan een tiental minuten in de pannen, de tijd om bruin te worden. Daarna worden ze geflambeerd. (Ze snijdt de stukken kip) Ik vertel u ondertussen wat er verder zal gebeuren. Oh ja, daar ziet u de emmer met mosselen. Die staan al te weken, zoals u weet gebeurt dat door middel van wat bloem, om het zand eruit te laten trekken. Dan gaan we de mosselen kuisen en die mogen dan met selder en een ui een vijf minuten op het vuur. Mosselen koken, geen kunst. Zelfs mijn jonge hulpjes kunnen dat ongetwijfeld. Zo. (De kippen zijn in stukken gesneden. Ze verdeelt ze in de pannen) Tien minuutjes dus. Alles werkt nog steeds... Een elektrisch fornuis, ik ben dat niet zo gewoon, ik kook eigenlijk liever op gas... Ik had het over de mosselen. We koken ze dus. Als ze zich openen, gieten we het sap af en we sparen het. We hebben het straks nodig. En de mosselen halen we uit hun schelp. Goed, straks meer daarover. (Ze draait af en toe de stukken kip) Wat vertelde ik u al over de kip? Oh ja, we flamberen ze straks, met cognac. En daarna nemen we een grote kookpot en daarin komen de stukken kip terecht, het sap van de mosselen en de inhoud van de twee blikjes bisque d'homard. En we voegen er water bij, tot de kip net verdrongen is. Dit mag dan een drie kwartier opstaan, al naar gelang de malsheid van de kippen. Daarna voegen we room toe. Goed roeren, en indien de saus nog te dun is, wordt er maïzena toegevoegd. We brengen het geheel op smaak met look, ruim wat peper, eventueel nog een scheutje cognac, en geen zout. Zeker niet. Zout is voldoende aanwezig in de bisque d'homard. En vóór het opdienen worden toegevoegd: de mosselen, de kreeftjes en de garnalen. We laten het geheel opnieuw een vijftal minuten doorkoken, niet langer. Nog een greepje peterselie en... (Ze draait de stukken kip) Ja, dat is het. Meer niet. Een eenvoudig gerecht, maar erg lekker, indien zorgvuldig bereid. Oh ja, normaal wordt alles opgediend met rijst of kroketten. En wel in een diep bord. Verder vork, mes en ook een lepel, want de saus laat zich eten, of drinken, als soep. Rijst of kroketten ga ik vanavond niet klaarmaken. Dat hoef ik niemand te leren. Welke rijst past er het best bij? Mijn vriendinnen zullen witte rijst prefereren, de leden van het vrouwenhuis bruine ongepelde. Nieuwe tijden, nieuwe zeden. Welke wijn? Dit zal voor velen een moeilijke vraag lijken. Het vlees vraagt rode wijn, de vis witte. U zal zeggen: iets tussen de twee: rosé. Nee. Het beste bij dit gerecht past een rode Bordeaux. Waarom? Mijn vriendinnen en ik hebben het uitgetest. Zo, en als alles klaar is, binnen zowat een uur, dan mag er geproefd worden door een paar vrijwill... (Ze lacht nerveus) vrijwilligers! Dat is het dus, dit moet dus een aanleiding worden tot een gezellig samenzijn nadien. Of het zal bevallen, weet ik niet. Het gerecht bedoel ik. Het gezellig samenzijn, dat valt ongetwijfeld mee. Hoe dan ook, ik ervaar het als een eer dat ik hier vanavond ben uitgenodigd. Het is de eerste maal in mijn leven dat er door een publiek naar mij wordt geluisterd. En dat terwijl er mensen zijn die iedere dag een publiek voor zich hebben. Bijvoorbeeld mijn man zaliger. Hij had zijn studenten. Hij was dat gewoon, maar mij doet het iets. Ha! U had mijn vriendinnen moeten horen, vorige woensdag, in de patisserie, toen ik hen vertelde dat ik hier uitgenodigd was voor een kookdemonstratie. Ze wilden me

niet geloven. Vooral mevrouw... oh, ik vernoem haar liever niet bij naam, ze is hier trouwens niet aanwezig, maar die mevrouw is zowat het buitenbeentje van ons woensdagnamiddagclubje. Zij durft anderen al eens te plagen, tja, wij, de anderen, beweren dan altijd dat dat komt doordat zij de enige is die cognacjes bij haar koffie neemt. Maar haar geplaag, het blijft altijd beschaafd, ik bedoel: ze meent er niets van. Zo deed ze alsof ze niet begreep waarom een progressief vrouwenhuis een ouderwetse dame vraagt om een nog ouderwets kookdemonstratie te geven. Zo zei ze dat, ja: nog ouderwets! Om te lachen dus. En de ganse namiddag heeft ze dan opgevuld met allerlei grappige veronderstellingen naar de ware reden van mijn uitnodiging. Ze zei dat het was omdat men hier financiële steun van mij verwacht voor de verbouwwerken aan dit gebouw, en omdat men mijn voorspraak nodig heeft bij mijn zoon, de schepen van cultuur, voor meer subsidie. En ook, en dat zal wel na haar tweede cognacje geweest zijn, dat men hier eens een exemplaar van de uitstervende bourgeoisie wou zien, voor het te laat was. En dat men hier alleen maar nieuwsgierig was om meer te vernemen over die domme roddels die de ronde deden na het overlijden van mijn man. Enzovoort, enzovoort. Wij hebben nauwelijks van ons gebakje geproefd. We hadden het te druk met lachen. Ja, in zover men echt van lachen kan spreken. We bevonden ons immers in patisserie Leroux op de markt. Het is er druk, maar rustig. (Ze draait de stukken kip nog eens om) Nog een paar minuutjes. (Ze glimlacht) Ha... om meer te vernemen over de roddels die de ronde doen... Zo is men hier niet, in dit vrouwenhuis. Ik ken hen toch, mijn dochter, de voorzitter... Wel heeft de voorzitter mij toegestaan, of beter gezegd verzocht om, terwijl ik kook, een en ander te vertellen over mijn leven, mijn ervaringen als vrouw, over het leven met mijn man, of met de mannen, die ik zou gekend hebben. Zo zei ze dat: iets over de mannen die u gekend hebt. En ze wou vooral dat ik het ook zou hebben over de nieuwe inzichten die ik hier mogelijks opgedaan heb in dit vrouwenhuis. Ik heb het voorstel aanvaard. Ik ben hier nog maar een zestal keer geweest en ik heb mijn stem nauwelijks laten horen. Ik heb geluisterd naar de uiteenzettingen, de uitwisseling van ervaringen met mannen, meestal negatieve ervaringen. Het heeft me niet onverschillig gelaten. Sommigen onder de leden zijn hard aangepakt door het leven. En ik geef toe, ik heb hier veel nieuwe termen en woorden geleerd, nieuwe inzichten ook. Dat wij in een mannenmaatschappij leven. Dat er door ons vrouwen zal moeten gestreden worden. Dat vrouwen ook rechten hebben. Dat zijn natuurlijk waarheden. Maar misschien vindt u het boeiend om eens een meer positieve klank te horen, vanavond. Ik heb ook mannen gekend. Mijn vader, mijn man, mijn zonen. Eigenaardig, de grootste conflicten in mijn leven zijn niet zozeer veroorzaakt door mannen, maar door mijn dochter, Angèle. Ze is volwassen nu en wij schieten goed op. Ik bedoel... Kijk, nog zoiets, een kleine, weliswaar te vergeven zelfoverschatting van sommige leden is te denken dat ze vijf jaar geleden de vrouwenemancipatie hebben uitgevonden door dit vrouwenhuis te openen. Ik zou u vanavond graag aantonen hoe ouderwetse zagezegd gedomineerde vrouwen zoals ik en mijn vriendinnen, in feite reeds geëmancipeerd avant la lettre waren, zelfs voor het woord emancipatie al uitgevonden was. Oh, laten we met al die emancipatie onze kippen niet vergeten. Ik geloof dat er mag geflambeerd worden. Met cognac dus. (Ze neemt de fles cognac. Ze is wat nerveus. Het flamberen mag niet mislukken) Misschien was een Martell beter geweest. Ik had er nog zo op aangedrongen, Martell, geen gewone brandy. Maar we trekken ons plan wel. (Terwijl ze de stukken kip flambeert in de ene pan) Ik moet extra voorzichtig zijn. Het is me gevraagd door de voorzitter. Veiligheidsvoorschriften van de brandweer... Goed, goed. Nu nummer twee. (Terwijl ze de stukken kip in de andere pan flambeert) Naar het schijnt staat er ergens een blusapparaat klaar, ingeval... Maar hoe dat werkt, weet allicht niemand van de leden... Ziezo. We hoeven niet meer te weten hoe het blusapparaat werkt. (Ze is een beetje opgewonden door de goede afloop van het flamberen) Dat was het dus, flamberen. Het vrouwenhuis staat niet in lichtelaaie en het licht is niet uitgevallen. (Ze zet de pannen weg en plaatst een kookpot op de kookplaat) Stond ik hier

anders als een soort illusionist of vuurspuwer in een circus. De stukken kip mogen dus in de kookpot. (Ze legt de stukken kip in de kookpot) Wat water er bij. Water! Men heeft het water vergeten. (Ze begeeft zich in de richting van haar hulpjes. Die fluisteren haar blijkbaar iets toe) Oh. In de lampetkan. Origineel. (Ze wil zich snel terug naar het fornuis begeven, maar blijkbaar fluisteren haar hulpjes haar opnieuw iets toe. Mevrouw De Beer luistert een moment toe en glimlacht dan, een beetje zuur) Ja, ja. Grappig, erg grappig. (Ze begeeft zich naar het fornuis en giet water in de kom) Voorlopig niet te veel water. Stonden ze weer met een grapje klaar: dat mijn kippen nu wel morsdood zullen zijn, zoals ik ze eerst braad, daarna verbrand en nu verdrink. De jeugd... Nu de bisque d'homard. (Ze neemt de twee blikjes kreeftensoep en opent ze) Unox. Normaal moet de voorkeur uitgaan naar Barbier Dauphin. Dus, voor de dames die dit thuis willen uitproberen: Barbier Dauphin! Goed. (Mevrouw De Beer snijdt zich heel lichtjes in een vinger. Ze hoopt dat haar publiek het niet heeft bemerkt en werkt voort. Maar blijkbaar wordt er haar een teken gedaan door haar hulpjes) Pardon? Nee, nee. Het... het is maar de opperhuid. Nee, nee het bloedt niet. Niet nodig, dank u. (Ze werkt opgeruimd verder, want ze wil niet doorgaan voor een onhandige kokkin bij haar publiek. Af en toe zal ze echter wat last ondervinden van de minuscule snede, bijvoorbeeld als ze later de garnalen pelt, maar ze zal die trachten te verbergen voor haar publiek) Ziezo, de kreeftensoep mag de kip vervoegen. (Ze ledigt de blikken kreeftensoep in de kookpot) En even roeren. Dit mag dus drie kwartier tot één uur opstaan. En straks komt er ook nog het sap van de mosselen bij. (Ze plaatst een deksel op de kookpot en begeeft zich naar de emmer waarin de mosselen te weken staan) En nu de mosselen! (Ze wil de mosselen met haar handen uit de emmer halen, maar ze heeft last van haar bezeerde vinger. Ze doet het met een schuimspaan) Ja, waarom het met de handen doen, als er keukengerief bestaat. Even controleren. Wel, die zullen wij toch wat moeten bijwerken. Geen probleem. (Ze installeert zich op een stoel en begint de mosselen te reinigen. Ze concentreert zich op haar werk. Even een stilte. Dan kijkt ze op, glimlacht) Ik vermoed dat de voorzitter nu van mij verwacht, dat ik iets over mezelf vertel, over mijn ervaringen, de mannen die ik gekend heb... Goed dan, de mannen... Wel, laten we beginnen bij het begin. De eerste man in mijn leven! De eerste man in mijn leven was iemand die ik bovenal liefhad... mijn vader. Een generatieconflict, dat is iets wat de meeste vrouwen van mijn leeftijd met hun kinderen hebben meegemaakt. Toen ik kind was, bestond zoiets niet, in mijn familie toch niet. (De manier waarop ze nu over haar vader gaat vertellen, verradt duidelijk dat ze het over de bepalende mannenfiguur in haar leven heeft. Ze raakt zelfs lichtjes opgewonden als ze haar bewondering voor hem uitspreekt. Daarbij schijnt ze maar nauwelijks te beseffen dat een hoofdzakelijk kritisch ingesteld publiek als dit, aanstoot zou kunnen nemen aan de arrivistische en nouveau riche-trekjes van haar vader) Mijn vader dwong respect af. En niet door geboorte of door de rijkdom van zijn ouders. Nee. Maar omdat hij een echte man was, een selfmade man. Hij is geëindigd als groot fabrikant en als burgemeester van een niet eens zo kleine gemeente. En hoe is hij gestart? Als simpele zoon van straatarme boertjes. Hoe hij het zover heeft kunnen brengen? Wel, dat is een ouderwets verhaal, het verhaal van een pionier. Het zat zo. Wat was er te beleven in Vlaanderen, voor de Eerste Wereldoorlog? Armoede, niets dan armoede, vooral bij de kleine landbouwers. Niemand ontsnapte daaraan. Buiten een paar durvers, zoals mijn vader. Hij zei simpelweg vaarwel aan de miserie hier en week uit naar Canada, op zijn eentje. En hij was nauwelijks geletterd! Hoe dikwijls vertelde hij er later niet over, het klonk ons als een modern sprookje in de oren: de bootreis duurde negen dagen, op een stoomschip van de Cunardline. Dan twee dagen en één nacht op de trein van New York naar Winnipeg in Manitoba, Canada. Daar kwam hij terecht bij een oom, een farmer in St. Alphonse. Na één zomer werken kon hij zijn familie al laten overkomen. En dan begon het pas. Er werden bij de pastoor - alles ging daar via de pastoor - schulden gemaakt voor een kwart sectie akker. Dat was een vierkant stuk grond waarvan iedere zijde twintig minuten te voet lopen was. Zo formuleerde mijn vader dat. (Ze vindt dit

aandoenlijk) Die man, hij rekende niet in meters, maar in stappen. Hard werken, labeuren, dat was het. Scroberen! Wie weet wat scroberen is? Scroberen, dat was het hardst, dat was het veranderen van de wildernis in vruchtbare landbouwgrond. Met paarden en met mankracht werd alles wat op en in de grond niet thuishoorde verwijderd: bomen, rotsen... Na drie jaar waren de schulden al afbetaald en dan trouwde mijn vader met een Vlaamse uit Swan Lake, mijn moeder. Ze bouwden zelf hun hut. Echt waar. (Fier) Ik ben daar later trouwens geboren in die hut. Als we later weer in Vlaanderen woonden, kon ik als kind de nonnetjes op school vertellen dat ik geboren was in een pioniershut, in St. Alphonse, Manitoba, Canada. Andere kinderen vertelden dat ze geboren waren in St. Eloois-Winkel of Knesselare. Canada! Ik herinner me er niet veel van, maar de boeken die ik er over verslonden heb in mijn leven! Ik bedoel: als jong meisje. Want eenmaal getrouwd, had men wat anders om handen dan boeken lezen, vroeger. Waar was ik? De hut! Mijn ouders trouwden dus. Het is een vruchtbaar huwelijk geworden, want het toeval wilde dat de Eerste Wereldoorlog net uitbrak in Europa. Hier kroop iedereen weg in de loopgraven. Vechten was het enige dat de mensen nog boeide. Geen mens die nog tijd of goesting had om het land te bewerken. Een hongersnood, dat zou normaal het gevolg geweest zijn. Maar gelukkig waren er de Canadezen, zij werkten in plaats van de Europeanen. Zij lieten hele scheepsladingen vol met voedsel transporteren naar hier. Gans Canada was bij wijze van spreken één tarweveld. Tarwe, dat was toen iets zoals olie nu, zeldzaam en duur. Wie in die tijd farmer was in Canada, werd zo goed als miljonair. En daar heeft mijn vader mede van geprofiteerd. En waarom niet? Hij kon beter daar zijn brood verdienen in de gezonde lucht dan hier domweg te sneuvelen door een gifgas in te ademen in een of andere loopgraaf. Maar dan kwam de wapenstilstand en het beste was er af voor de Canadezen, ze hadden geen afzetgebied meer. Dan heeft mijn vader rap zijn boerderij verkocht, hij kocht bootticketjes en zo stond hij op een dag weer op Vlaamse grond met een vrouw en drie kinderen en met, schrik niet, met 60.000 Amerikaanse dollars. Dat was zo 'n 300.000 frank toen. Omgerekend in huidig geld, een fortuin. Daarmee heeft hij de toekomst van zijn kinderen veilig gesteld. Hij stak, anoniem, zijn geld in een onogelijk fietsenfabriekje. Zijn associé deed het werk, mijn vader liep het financieel risico. Ik zei anoniem, want het was ondenkbaar dat een rijke Canadees, zoals mensen als mijn vader genoemd werden, een beroep uitoefende. Om zijn standing hoog te houden moest men doen alsof men van zijn geld kon leven, rentenieren dus. Als men toch wilde werken, moest men het in de duik doen, zoals mijn vader: zijn geld in iets stoppen. Als het nonnetje op school ons vroeg: Wat doet uw vader, dan antwoordden wij: hij is jager. Want dat deed hij, gaan jagen met de notabelen van het dorp. Ja, mijn vader heeft zijn gezin rijkdom bezorgd. Geld! Daar moet men niet meer voor vechten tegenwoordig. Niemand heeft er nog echt tekort. De een heeft er al wat meer dan de ander. Maar er wordt voor iedereen gezorgd tegenwoordig. Studenten, werklozen, gepensioneerden... Maar vroeger...! Let op, mijn vader heeft zijn kinderen nog iets meer geschonken dan geld... liefde. Want dat herinner ik mij nog van Canada, hoe klein ik ook was: de warme hut, en in het midden van de hut: de robe. Wat dat betekent weet ik niet, maar de robe dat waren zehondenvellen die aan elkaar genaaid waren. En als alles ondergesneeuwd was en wij daar maandenlang opgesloten zaten in die kleine hut, dan diende die robe als enig speelterrein voor ons, de kinderen. En 's avonds mocht ik dan paardje rijden op de rug van mijn vader, op die robe, hoe uitgeput hij ook was van het harde werk. Peirdje rên, noemde hij dat in zijn Oostvlaams dialect daar in het verre Canada. Paardje rijden... op de robe... Het is een beeld dat mij altijd is bijgebleven, mijn vader als een speels maar sterk paard dat zijn kinderen behoedzaam voert naar een veilige toekomst. (Midden dit gemijmer wordt ze afgeleid door het gegiechel van haar hulpjes. Ze kijkt in hun richting en merkt dat ze doen alsof ze geeuwen van verveling. Dan kijkt ze onderzoekend in de richting van haar publiek, bang dat ook daar met haar wordt gespot. Korte stilte. Dan, tot haar hulpjes) Als u slaap hebt, dan mag u eventjes gaan rusten, wat mij betreft. Ja, zo hoort het: altijd uw hand

voor de mond houden, als u moet geeuwen. (Ze zet de kom met mosselen aan de kant) Ziezo, die mogen op het vuur. (Ze neemt een houten plankje, een groot mes, een ui en de selder. Opnieuw tot het publiek) Kinderen, dat is zo jong, dat vindt verhalen van oudere mensen maar vervelend. Misschien is het ook moeilijk over te brengen... dit soort persoonlijke herinneringen. maar het is mij nu eenmaal gevraagd om te vertellen over de mannen in mijn leven. Ik doe het op mijn manier. Mijn excuses als ik u erger. (Met een glimlach) En ik vrees dat ik sommigen nog meer ga ergeren als ik u vertel dat mijn vader ook in de politiek ging, bescheiden, de dorpspolitiek. Hij bracht het tot burgemeester, een CVP burgemeester. (Ze maakt de selder schoon) CVP, katholiek, het lijken wel vieze woorden tegenwoordig. Spreek ze uit, en de mensen halen hun neus op, althans in bepaalde middens. Ook hier hoort men al eens een antiklerikale opmerking. Het mag van mij. Het gebeurt nog meestal met een zekere stijl hier. En ik weet dat de tijden geëvolueerd zijn. Wie gaat er nog naar de mis? Wie praktiseert nog? Raar is dat, men zou zeggen: niemand. En toch blijft die CVP zo 'n machtige partij, de grootste. Zou het waar zijn dat dat komt omdat de mensen een soort fundamentele noden hebben, die niet uit te roeien zijn? Ik weet het niet. Daarnaast vind ik dat iedereen het recht heeft op een eigen mening. Gelovig, ongelovig, het kan allemaal. Maar schimpen, de spot drijven, dat zou moeten verboden zijn. De uitspraken die ik soms hoorde bij de familie van mijn man zaliger! Het zijn een soort socialisten. Het is hun goed recht. Maar zoals zij soms bezig waren over de Kerk, de Paus, de goedkope mopjes over zijn tiara en zo... Mensonterend is het. Stijlloos. Vrijheid van meningsuiting, ja! Maar niet vrijheid om mensen te kwetsen. (Ze snijdt de selder, daarna snijdt ze de ui in schijfjes) Ik ga u trouwens zeggen, in '58, in '58 heb ik oog in oog gestaan met de Paus. Pius de Twaalfde. Ja, de Paus op wie het etiket conservatief geplakt werd. Het was nog net voor het concilie. Maar de gevoeligheid van zo iemand, de menselijke warmte. We waren met een hele delegatie op audiëntie in het Vaticaan, en weet u, als de Paus aan mij werd voorgesteld, enfin al ik aan de Paus werd voorgesteld, en hij hoorde mijn naam, dan vroeg hij naar Angèle! Hoe het met haar ging! In het Frans! De Paus, de leider van miljoenen christenen, zowel in de beschaafde als in de derde wereld, vroeg naar mijn dochter! Ik viel haast flauw. Hoe zou u reageren? Ik brabbelde ontdaan iets van "Elle va bien" en zo. U moet me niet geloven, maar daar stond ik dus te liegen tegen de Paus, want Angèle was al drie weken ziek, een hardnekkige oorontsteking. Maar daar kon ik Zijne Heiligheid niet mee lastig vallen natuurlijk... U ziet, zo 'n Paus die zich interesseert in mensen, dat is een mooi voorbeeld van hoe het hoort. Menselijke warmte. Niet alleen welvaart, ook welzijn. Het zijn geen holle woorden. Zo! Alles is klaar voor het koken van de mosselen. (Ze doet de mosselen in een kom, ook de gesneden ui en de selder en wat water. Ze plaatst de kom op de kookplaat en plaatst er een deksel op. Ondertussen) Zeer eenvoudig dus. Een gesneden ui en selder. En natuurlijk wat water. Ach, ik besef wel dat ik verouderd moet overkomen met mijn verhalen over de Paus, de godsdienst. Maar ik doe er niemand kwaad mee. Trouwens, het is al jaren mode om tegen de godsdienst te zijn, maar wat ziet men: er worden telkens nieuwe godsdiensten gemaakt. Zoals mijn vriendin laatst zei, u weet wel, het buitenbeentje van ons woensdagnamiddagclubje. Ze is een bemiddelde weduwe, zoals ik. Ze zei: weet u, mevrouw De Beer, wat er vijftig jaar geleden zou gebeurd zijn met rijke weduwen als wij? De dorpspastoor zou ons benaderd hebben op onze eenzaamheid te helpen afwenden in de richting van een devotievolle godsvrucht. Hij zou ons aangespoord hebben tot het verrichten van goede werken, zoals het bekostigen van de verbouingswerken van zijn vervallen kerk. En nu, in 1981, worden wij benaderd door een modern soort zielehulpers, zoals u nu, door het vrouwenhuis. Pas dus maar op. U zal er uw eenzaamheid kwijtraken, maar ook uw spaarcenten, want verbouingswerken, dat is van alle tijden. Een plagerijtje van mijn vriendin aan mijn adres dus. Maar er zal wel een kern van waarheid in schuilen: namelijk dat er niets wezenlijks verandert. Men breekt iets af om het onmiddellijk weer op te bouwen, in een nauwelijks veranderde vorm. De mensen scheppen voortdurend

nieuwe godsdiensten. U merkt dat ook oudere, zogenaamd conservatieve dames zoals mijn vriendin hun zegje kunnen doen. Wat misschien bewijst dat zijn mannetje staan geen privilege is van jonge geëmancipeerde vrouwen. (Ze roert even in de kookpot met de stukken kip) Dit gaat goed, we schieten op. Toch wat het koken betreft. (Met een blik naar haar hulpjes) Ik stel voor dat ik maar zwijg over mijn vader, anders wordt er weer gegeeuwd. Misschien iets over iemand uit een minder ver verleden: mijn echtgenoot. De tweede man in mijn leven dus. (Ondertussen heeft ze een blik geworpen op het kommetje met de gepelde garnalen) Ach, dit is toch spijtig. Eén van de leden had mij beloofd de garnalen te pellen. En alleen de bovenste laag is gepeld. (Ze slaagt er tamelijk goed in haar ergernis te verbergen) Maar goed, gebrek aan tijd door het uitvallen van het licht zal wel de oorzaak zijn. Niet erg. We redden het wel. (Ze wil de garnalen beginnen pellen, maar blijkbaar wordt er opnieuw teken gedaan door haar hulpjes) Wat? Wilt u helpen? (Ze begeeft zich naar haar hulpjes) Wat? Voorlezen? Dit? Ja, natuurlijk. (Ze komt terug met een briefje in de hand) De jongedames vragen of ik dit wil voorlezen. (Ze leest) Rotte... CV... Nee... (Ze probeert de krabbel te ontcijferen) Ah. Rotte CVP... slecht en ... raar? (Tot de meisjes) Is het dat? (Ze bekijkt opnieuw de krabbel) Een grapje met de CVP? Goeie mop, misschien een ietsje te subtiel voor mij. (Ze kijkt naar de meisjes) Wat? Nee? (Ze concentreert zich opnieuw op het briefje, maar raakt er niet wijs uit. Dan neemt ze haar bril) Oh... rode deux chevaux... lichten nog aan. Goed, ik dacht al... (Tot de meisjes) Ik heb u overschat, dametjes, ik dacht dat u me er wou laten inlopen. (Tot het publiek) Niemand met een rode deux chevaux? Nee? (Tot de meisjes) Niemand! In orde zo? (Tot het publiek) Ze stikken natuurlijk van het lachen, nu. Het is gedaan met geeuwen. (Tot de meisjes) Ja, ja. U mag alleen niet zoveel drinken. Pas maar op, of ik roep u op het podium, kunt u de garnalen pellen. (Ze installeert zich, begint de garnalen te pellen) Wel, wel... Dit zal vlot gaan, het zijn grote... Iets over mijn man dus, Albert. Ik kende Albert al jaren, van voor de oorlog, de Tweede Wereldoorlog. U ziet, als wij oudere vrouwen over ons leven vertellen, rekenen we met oorlogen die we dan nog zelf meegemaakt hebben ook. Nadien zijn er nog wel een paar geweest, zoals Korea en Vietnam. Maar die maakte men alleen mee op televisie. Of zelfs niet, ik keek nooit televisie. Er is dan ook niemand die ze gebruikt als jaartelling. Ik ben gepensioneerd twee jaar na Vietnam. Dat klinkt niet. Goed, mijn man en ik, we kenden elkaar dus al van voor de oorlog, maar we zijn officieel verloofd in '41, het jaar dat mijn vader aftrad als burgemeester. Want, dat spreekt vanzelf, rechtgeaard als mijn vader was, liet zijn geweten hem niet toe aan te blijven onder het regime van de bezetter. Twee oorlogen heeft hij meegemaakt, en uit alle twee is hij zonder kleerscheuren te voorschijn gekomen. Uit de eerste door zijn werklust, uit de tweede door de moreel juiste kant te kiezen. (Ze staat op en schudt de mosselen op. Daarna pelt ze opnieuw garnalen) Een rechtvaardig man. En een filantroop! Zo is mijn man persoonlijk het voorwerp geweest van de filantropie van mijn vader. Dat verhaal mag ik u niet onthouden. Niets illustreert beter de goedheid van mijn vader. Kijk, het was nog voor de oorlog en Albert, die toen een kind was, bleek uitzonderlijk begaafd wat studeren betreft. Maar hij kwam uit een arbeidersgezin, zijn vader werkte in de fietsenfabriek van mijn vader, hij was er een soort ploegbaas, een hele goeie in zijn genre. Zo 'n jongen als Albert, hoe begaafd dat ook was, had normaal gezien geen andere toekomstperspectieven dan aan veertien jaar ook te gaan werken in de fabriek, naast zijn vader. Zo ging dat voor de oorlog in arbeidersmilieus. Nu is alles democratischer geworden. Ook de laagste sociale klassen krijgen nu hun kans. Gelukkig maar. Maar mijn vader, hij was wel een patroon, maar ook een democraat. Want hij bezorgde Albert een studiebeurs, of nee, een studielening. Op die manier kon de jongen rustig al zijn gaven ontplooiën op de humaniora en later aan de universiteit, waar hij rechten ging studeren. Een mooie daad van naastenliefde van mijn vader. Des te meer omdat Albert tenslotte een zoon was van een van zijn moeilijkste arbeiders. (Ze gaat nog eens de mosselen opschudden) Moeilijk? Ja, Alberts vader is altijd een socialist geweest, en niet een van die meelopers, maar een harde, een bloedrode. Eisen tot

loonsverhoging, kortere werkuren, betere werkomstandigheden, daar is hij altijd een haantje de voorste in geweest. Maar natuurlijk, dat veranderde wel wat na die affaire van de studielening. Hij zag in tot wat een vrijgevigheid zijn baas in staat was. Het bloedrode werd iets meer roze. Te meer daar er een oorlog voor de deur stond. Als de granaatscherven u om de oren vliegen, heeft men niet veel aan twee frank opslag per uur. Alberts vader had dus zijn les geleerd, namelijk dat niet alle bazen geldverdienende egoïsten zijn. (Ze schudt de mosselen op) De mosselen zijn open. We kunnen ze afgieten. Zoals ik al zei, het sap gaat niet verloren. Het mag straks bij de kip. Even het vergiet zoeken. (Ze giet de mosselen af. En naar mosselen ruikende walm stijgt op. Ze houdt even het gelaat opzij) Ik verontschuldig me bij de mensen die niet van mosselen houden. Mosselen zijn lekker, maar ze hebben hun specifieke geur... Ziezo. (Ze giet het sap van de mosselen bij de kip en roert even) We kunnen de mosselen uit hun schelp halen, nu. (Ze begint met dit werkje) Zo heb ik dus Albert leren kennen. 't Is te zeggen, hij had een studeerkamer bij ons, in onze villa. Plaats genoeg. Studeren bij hem thuis zou onmogelijk geweest zijn. Een te kleine arbeidswoning, te veel luidruchtige kinderen, te los opgevoed. Hij was wel een stuk ouder dan ik. Ik was eigenlijk nog een kind en ik werd stilletjes verliefd op hem. Wat wij noemden een bakvisliefde. Hij niet. Hij was niet direct verliefd op mij. Een schuchter karakter, en een harde werker. Het enige waar hij oog voor had waren zijn cursussen. Ik noemde hem altijd plagend de droogstoppel, of het blokwijn. Maar hij was lief. Dat is hij altijd gebleven, hoe ver hij het ook gebracht heeft, lief en schuchter. Niet het ondernemende soort selfmade man zoals mijn vader. Ha! Hoe moet ik dat uitleggen aan de jongeren onder u, hoe dat ging vroeger, zo 'n vrijage. Nu zijn er geen remmen meer maar vroeger duurde het soms maanden, jaren alvorens tot een eerste zedige kus op de lippen werd overgegaan. En al is alles van de eerste dag toegelaten tegenwoordig, onder andere door de pil, toch denk ik dat het vroeger beter was. Niet alleen moreel hoogstaander omdat we... kuis bleven. Dat woord bestaat niet meer nu, kuis. Maar zo 'n ouderwetse vrijage was veel prikkelender dan al dat losse gedoe van tegenwoordig. Nu duurt de verwondering soms één dag of één week, vroeger maanden, jaren, ik zei het al. Vroeger kom men met een niets het hart van een man doen bonzen. Het vasthouden van een hand, een neergeslagen blik. En tijdens de maaltijden aan tafel: even zachtjes per ongeluk stoten tegen een knie... Of als ik hem een kom soep bracht op zijn studeerkamer. Twee blozende schuchtere jonge mensen. "Stoor ik?" - "Nee, nee." "Is het lekker?" - "Ja, ja." "Is het niet te heet?" - "Nee, nee." "Ik heb ze zelf gemaakt." - "Oh." En het was des te mooier omdat deze kinderlijke liefde tot bloei kwam midden het stopzinnige oorlogsgeweld overal in de wereld. Och, ik weet wel, zo 'n brave vrijage, de jongeren vinden dat tijdverlies. (Ze kijkt naar haar hulpjes) Het verwondert me dat ze niet weer aan het geeuwen zijn. Maar de ouderen begrijpen me wel, vooral zij die een goede opvoeding genoten hebben. Wij weten het, de tijden zijn veranderd. Wat wij vroeger liefde noemden heet nu seks. Allang eigenlijk. Toen mijn dochter Angèle in haar puberteit was moet het begonnen zijn. Flower power. In communes gaan leven. Vrije liefde. Mijn dochter had niet één lief, nee, ze had veel vrienden en vriendinnen. Ze was niet van plan om zich te binden aan één persoon, zei ze. Ik heb dan verteld over de gevaren van zo 'n levenswijze. Want ook in mijn tijd bestonden vrouwen die zich afgeven met iedereen. Met de Duitsers, de Engelsen, de Amerikanen. Al kwam dat niet voor in mijn milieu. Mijn hoofd is nooit kaal geschoren.

In juli '44 zijn we getrouwd. Met de volledige toestemming van mijn vader. Een huwelijk dat er mocht zijn: een meisje met geld, een jongen met verstand. Het zou alleen nog in goede banen moeten geleid worden, zijn verstand. Daar zou mijn vader voor zorgen. Dat huwelijksfeest! Terwijl Europa om zo te zeggen in brand stond, verloren wij ons in elkaars ogen als twee tortelduifjes. Mijn vader zei in zijn tafelspeech dat de bevrijding een kwestie van dagen was en dat hij ze zou leren, de zwarten, de landverraders. Maar die bevrijding liet toch nog op zich wachten. Voor ons was dat geen ramp. Die zomer van '44, onze

wittebroodsweken, waren de heerlijkste van ons leven. Er was wel geen huwelijksreis. Maar Albert was net afgestudeerd en had dus vakantie. We hadden niets anders te doen dan in elkaars armen liggen. En dat was een mooie beloning na al die jaren brave vrijage. Ik had natuurlijk mijn studies opgegeven. Mijn dochter heeft me dat dikwijls verweten later. Een vrouw mag zich niet laten onderdompelen onder de vaat en de luiers. Anders blijft ze eeuwig in de schaduw van haar man, zei ze altijd. Zij zou nooit zo worden! En ja, ze liep niet alleen van huis weg, ze slaagde er nog in om zonder geldelijke steun van ons haar diploma te halen. Politieke en sociale wetenschappen. Het is natuurlijk te bewonderen, zoveel moed. Diploma's halen, dat is niet mis. Maar tegenwoordig belandt men er alleen mee in het stempellokaal. (Mevrouw De Beer heeft de laatste mosselen uit hun schelp gehaald. Ze zet de mosselen aan de kant. Er wordt een opmerking gemaakt door haar hulpjes. Ze luistert) Cynisch? Nee. Realistisch. U ondervindt het nog wel, al wens ik het u niet toe. Als u iets te zeggen hebt, mag u voor mijn part gerust op het podium komen, hoor. Nee? (Ze roert in de kookpot met de stukken kip) We wachten natuurlijk om de mosselen bij te voegen. Anders worden ze te zacht. Goed, dit kookt rustig verder. Ik kan me weer met de garnalen bezighouden.

(Ze begint opnieuw garnalen te pellen) Mijn man en ik dus. Wel, ons dorp werd bevrijd, eindelijk. In september '44. Het was op slag gedaan met het geminnekoos van de wittebroodsweken. Mijn vader herleefde. Hij trok zijn oude laarzen en zijn leren vest aan en zei tot mijn man: Albert, dit is ons moment. Kom mee, de straat op. En hij stopte Albert een revolver in de hand. En samen, met nog een paar witten gingen ze de streek zuiveren van zwarten, van landverraders. U had hen moeten zien, mijn vader, streus, de revolver in zijn hand als was hij op maat gemaakt. Er was nog geen TV toen, maar hij was net zo 'n held uit een Amerikaans feuilleton. En naast hem, klein, met zijn brillette op zijn neus, liep Albert, mijn man, bevend van emotie. Het wapen bibberde haast uit zijn handen. Maar mijn vader wist dat de actie zinvol was. De verraders moesten gestraft worden. Kort daarop werd hij triomfantelijk door de bevolking ingehaald als burgemeester en mijn man vond werk. Het was een hoogst verantwoordelijk ambt dat hij alleen verkreeg door de invloed van mijn vader. Hij werd namelijk krijgsauditeur, of substituut, zoiets. Zo kon hij zijn diploma van doctor in de rechten te gelde maken. Het werk lag hem niet erg, hij was ook zo jong, maar dat betekende niet dat hij zijn taak niet gewetensvol aanpakte. Zo betekende het einde van die ellendige oorlog een goede start voor ons, het jonge gezin. Zo jong een zo hoog ambt bekleden is nu niet meer mogelijk. In die tijd wel. Er was zoveel landverraad gepleegd dat de militaire rechtbanken geen rechters, auditeurs, genoeg hadden. Een overdaad aan misdadigers dus en een tekort aan juristen. En mijn man strafte waar het nodig was. Ja ja, nu nog hoort men dat de repressie nergens zo meedogenloos was als in België, met haar meer dan tweehonderd terechtstellingen. Ik heb dit dikwijls afgeluisterd, als mijn man vroeger discuteerde met de socialisten uit zijn familie. Hij had zelfs een oom die communist was. Die beweerde dat de reden van de harde repressie bij de Belgische bourgeoisie lag. Kijk. Volgens die oom dus: (Ze concentreert zich. Ze zal haar best doen om niet verstrikt te raken in haar betoog) De bourgeoisie was bij het uitbreken van de oorlog uit haar ambten ontheven. Ook uit de juridische ambten. Hun plaats werd ingenomen door de collaborateurs, en dat waren allemaal figuren uit de middenklasse. Na de oorlog namen de bourgeois hun ambten weer op. En wie kregen ze in de beklagdenbank voor zich? De mensen die hun plaats ingenomen hadden tijdens de bezetting. Tot zover die oom. De hoge strafmaten zouden dus volgens hem niet veroorzaakt zijn door patriottische wraakgevoelens, maar door klassenhaat. Het klinkt mooi, maar het is onzin, marxistische onzin. Het bewijs? Mijn man stamde niet uit de bourgeoisie. Hij kwam uit een arbeidersgezin. Voilà, later, door te trouwen met mij ging hij wel behoren tot een zekere bourgeoisie. Tja, toen hij krijgsauditeur was, was hij al getrouwd met mij en behoorde hij dus al tot de ... Maar goed, goed, dit is allemaal veel te moeilijk voor me. Ik heb niet de pretentie bevoegd te zijn op gebied van politiek. (Ze vreest dat ze een figuur slaat) Al

ken ik er die nog minder op de hoogte zijn. Sommigen beelden zich in dat ze een volleerd socioloog zijn omdat ze de achterflap van een of andere uitgave van Karl Marx vluchtig gelezen hebben. Ik ken bijvoorbeeld wel de werkelijke reden van de harde repressie in België. Het was het enige middel... om het land te redden van het communisme. Dat heb ik door de kennissen van mijn man dikwijls horen bespreken. Niet zo letterlijk. Maar ik verstond het wel. Het zat zo: de witte brigademannen, de echte, dat waren vooral communisten. En bij de bevrijding was de regering zo bang voor hen dat ze hen rap hebben laten ontwapenen door de Amerikanen. De communisten waren razend. Ze schreeuwen moord en brand. En om hen te sussen, hebben de rechtbanken dan buitenmate streng straffend opgetreden tegen de zwarten, om de vox populi tevreden te stellen dus. Ook de politici deden daaraan mee, er was er geeneen die wou ingaan op een genadeverzoek van een collaborateur. Had hij het wel gedaan, hij had kunnen fluiten naar zijn stemmen. Een onmenselijke, te strenge repressie? Juist! De oorzaak? De Belgische bourgeoisie? Mis! De Belgische communistische partij? Juist!

Daarbij, te streng, wat is te streng? Ik heb zo op een keer een volkswrouw over mijn vloer gehad. Stond ze daar te wenen aan mijn voordeur. Tranen met tuiten. Ik zeg: kan ik u helpen, komt u toch binnen. Zij naar binnen met haar vijf kinderen, de kleinsten weenden ook. Ik beweer niet dat ze hen meehad om medelijden te wekken, maar toch... Dat haar man dreigde in de bak te vliegen. En of ik geen woordje kon doen bij mijn man, de auditeur. Ik zeg: wat heeft hij misdaan, uw man? Ze antwoordt iets, ik begreep 't niet goed. 't Was alleszins iets anti-Belgisch, iets zwarts. Ik heb vijf kinderen, zegt ze en ik ben in verwachting van een zesde. Ik heb haar laten uithuilen, haar een koffie gegeven, haar kinderen snoep, waarmee ze direct mijn Perzisch tapijt besmeurden. Dat was niet zo erg, ik was er rap bij. Rap de spons erover... Het heeft geen sporen nagelaten. En ik heb dan mijn man verteld over haar bezoek, terloops. Of hij iets heeft kunnen doen voor die zwarte, betwijfel ik. Want het waren vijgen na Pasen. Geef toe, dat komt u lastig vallen, als het te laat is, de man had er eerder moeten aan denken, dat hij vijf kindertjes had en een zesde op komst. Zo maar beginnen collaboreren zonder er bij na te denken...! (Ze heeft pijn aan haar gekwetste vinger en zet de kom met garnalen opzij, ze zoekt iets) Hoe dan ook, mijn man... dat ambt van krijgsauditeur lag hem niet zo. Voortdurend streng moeten straffen, nee. Les geven, dat was zijn grote droom. Met jonge mensen omgaan, daar hield hij van. Jonge mensen kan men tenminste nog iets leren, zei hij altijd. (Lachend) Dat zal ook wel de reden geweest zijn dat hij mij zo graag had. Want op dat punt hadden we geen problemen. De eerste huwelijksnacht. Daar belandde men vroeger ongerept in. Het vergde een tijd alvorens men elkaar volledig leerde kennen. Tegenwoordig... ach... maar vroeger! De vreugde! Al betekent dat niet dat het op intiem gebied van de eerste dag hoogmis was. Vroeger kon men geduld opbrengen. Liefde en tederheid waren de hoofdzaken. Seks was niet alles in het leven. Het is wel onmisbaar. Ha, hier is ze, de vod. (Ze wrijft haar handen droog en roert in de kookpot. Dan pelt ze verder garnalen) Vroeger was men er zeker van dat men een leven lang zou samenblijven, men nam zijn tijd. Diepere morele waarden en een eeuwige trouw, daar ging het om, eerder dan om een vlug vergeten prikkelend genot. Zo was het ons geleerd en het was goed.

En rond 1950 was het dan zo ver, al de zwarten waren gestraft en er waren geen krijgsauditeurs meer nodig. Mijn man had samen met mijn vader ondertussen al stilletjes zitten uitkijken naar iets in het onderwijs. En het geluk liet niet lang op zich wachten, er viel er een weg, een professor. Een vacature. En via de gepaste relaties werd de verholen wens van mijn man vervuld. Hij werd benoemd tot professor in de financiële wetgeving aan de universiteit van Leuven. Hij had een academische carrière voor zich, zijn levensdroom. Eigenlijk had hij liever iets gehad in het secundair onderwijs of zo, maar hij was toch tevreden. Hij kon zich ontpoppen als een echte expert, een harde werker. Het gevolg was wel dat we elkaar niet zo vaak meer zagen. Want 's avonds, na zijn uren, hielp hij ook nog mijn vader met de boekhouding van de fabriek: advies verlenen in verband met de belastingen...

Hij had een gevuld leven. Ik ook. Een echtgenoot, drie kinderen... en een misval. Maar ik heb nooit te klagen gehad. Ik heb altijd kunnen bevallen in de meest optimale omstandigheden. De beste moederhuizen, de meest gerenommeerde artsen, aparte luxekamer, alle dagen verse bloemen. Op die momenten werd ik verwend door mijn man. Als ik er aan denk hoe mijn moeder haar kinderen kocht, in de hut van Swan Lake. Weet u hoe mijn oudste broer geboren is? Moderne vrouwen zullen dit nooit geloven, ze zijn verblind door de vooruitgang. Mijn moeder was hoogzwanger, van haar eerste dus. Mijn vader was afwezig... aan het werk op een afgelegen akker. En toen was het zover. Mijn moeder was helemaal alleen. Er was geen telefoon, niets. Ha, een moderne jonge vrouw zou er haar hoofd bij verliezen, en het kind er bij. Mijn moeder niet. Als mijn vader 's avonds thuiskwam, kon hij rustig zijn vrouw en zijn eerstgeborene in zijn armen sluiten. De volgende dag kon mijn moeder, bij wijze van spreken, al weer gaan werken op het land. (Mevrouw De Beer kan de pijn aan haar gekwetste vinger niet langer verdragen. Ze zet de kom met garnalen opzij) Garnalen pellen, ik doe het graag. Maar wat afwisseling is ook niet slecht. Misschien even de peterselie... (Ze gaat nu de peterselie wassen, zoveel mogelijk vermijndend dat haar gekwetste vinger in aanraking komt met het water)

Mijn huwelijk, als ik dat zo overschouw, wat heeft het me opgebracht? Veel! Vooral in de beginjaren. Dat het nadien niet altijd koek en ei is, dat heeft men in ieder gezin. Belangrijk tussen man en vrouw is een rotsvaste huwelijkstrouw. Als vrouw moet men zeker zijn dat men het nummer één is voor zijn man. Men moet op de bovenste trede van het schavotje staan, als enige prijswinnaar. Andere vrouwen mogen intelligenter zijn, knapper, maar het is u die hij moet hebben, geen andere, zijn leven lang. Soms twijfelt men natuurlijk als vrouw. Wie niet? Maar die ongegronde twijfels heb ik altijd radicaal onderdrukt, geen ongezonde jaloezie bij mij. Ook niet toen hij stierf... Want toen is er iets gebeurd dat voor iedere andere vrouw de ondergang zou betekend hebben. Aan zijn ziekenbed in het hospitaal kreeg hij dagelijks bezoek van de fameuze Pauline, een jonge nicht van hem. Er werd al jaren geroddeld over die Pauline en mijn man. Belachelijk! Maar soms denkt een mens... Maar ik heb ze overwonnen, de twijfels. Want, dat een zwaar ziek man af en toe bezoek ontvangt van een familielid, wat voor kwaad kan daar in schuilen? Geroddeld... Trouwens, waarom jaloers zijn? Welke vrouw had mijn man de warmte kunnen geven die hij thuis vond, bij zijn gezin? Ik heb altijd talent gehad in het creëren van een innige familiale sfeer. Mijn man en kinderen konden verademen in mijn huis, na de volbrachte dagtaak. Voor mezelf noemde ik dat soort gezelligheid: de robesfeer. Zoals de robe, van zeehondenvellen waarop ik als kind paardje reed op mijn vaders rug... Maar over een hut en een robe beschikte ik natuurlijk niet, wij hadden een grote villa. Maar de maaltijden, daar maakte ik mijn werk van, op die momenten zorgde ik er voor dat mijn familie zich thuisvoelde als in een veilig nest, ver van het geraas van de wereld. Die sfeer aan tafel! Mijn man, rustig in gedachten verzonken, als een vader, zoals het hoort. Meestal verborgen achter zijn krant, soms wel een beetje knorrig. De meeste vrouwen steigeren voor zoiets. Ik niet. Ik ga meer zeggen, als er geen krant te zien was aan tafel, dan kon ik er zeker van zijn dat er iets scheelde, met hem of met het eten. De krant was een teken dat alles in orde was. En dan die kinderen, de gezellige drukte! Eentje kwam met vuile vingers aan tafel, een ander kwam te laat, er volgde een gestrengde maar liefdevolle opmerking. En eten dat ze konden, als grafdelvers. En stil dat het was aan tafel! Complimentjes over mijn kookkunst had ik niet nodig. Als ze niets zegden en flink dooraten, het was het bewijs dat het lekker was. Niet dat ik kwistig omsprong met dure gerechten, wij hadden wel het geld er voor, maar een goede huisvrouw moet ook deliciaus kunnen koken met de goedkoopste ingrediënten. Neem nu gehakt. Zoals mijn gezin verlekkerd was op de bouletten die ik te voorschijn toverde uit simpel gehakt, kilo's zouden ze er van gegeten hebben. Ik deed het altijd zo: de helft kalfs- en de helft varkensgehakt. Fiftyfifty. Wat maak ik

tegenwoordig nog klaar, op mijn appartementje...? Koken voor uzelf om het op uw eentje te zitten opeten, nee...

Denk nu niet dat koken het enige was dat ik kon. Ik begeleidde mijn man, ik zou zelfs zeggen: ik leidde hem. Ongemerkt dan. Met de hulp van mijn vader. Want wij zorgden er voor dat hij zich niet afsloot van de wereld als een vakidoot, een droge kamergeleerde. Wij dachten aan zijn carrière, mijn vader bezorgde hem reusachtige bijverdiensten als fiscaal adviseur bij de nieuwe Amerikaanse bedrijven. Verder zetelde mijn man in allerlei beheerraden. Hij ging dus de cumulatie van ambten, cumuls in de volksmond, niet uit de weg. Zo wierp zijn groot verstand niet alleen zijn vruchten af bij zijn leergierige studenten, maar bezorgde het mijn gezin ook een materiële welstand. (Ze begint de peterselie te snijden) Ach, het is hem kwalijk genomen, de cumuls, alles... De jaren '60... De kritiek groeide. Vooral bij zijn familie. Dat waren dus socialisten, van het soort... Ik bedoel, ik heb niets tegen socialisten. Veel leden van dit vrouwenhuis zijn socialist. Al is progressief een beter woord hier. Want er is een niveauverschil. De familie van mijn man was van het soort dat aan poorten van fabrieken staat te schreeuwen, de pamfletten in de hand. De socialisten in dit vrouwenhuis hebben meer stijl. Zij praten beschaafd over sociale problemen, bij een kopje koffie. Het was niet eerlijk wat de familie van mijn man met hem deed. Ze trokken hem op. Ze beweerden dat ik en mijn vader te jachtig waren naar geld en standing, dat we hem te veel lieten werken, dat we hem ontworteld hadden uit zijn natuurlijk milieu! Alsof ze het over een wild dier hadden! Mijn man is altijd erg beïnvloedbaar geweest, hij bracht hoe langer hoe meer tijd door bij zijn familie. Hij dronk af en toe iets... Ze deden hem drinken! Niet ik, zoals zij beweerden! Volgens zijn familie was ik het soort vrouw dat zeven maal daags de zeven hoofdzonden bedreef. Ik richtte mijn man ten gronde! Nee... De ware reden van het ongenoegen van mijn man was... De miserie rond mei '68. Hij had het zo al lastig genoeg op de universiteit, al die relaties die te onderhouden waren, etentjes, speeches. Het lag hem niet. Zijn kamertje, zijn boeken, daar klopte zijn hart voor. Rust en studie. Maar ineens was dat verleden tijd. Leslokalen werden bezet. Geschreeuw. Spandoeken. Het gekrakeel met de studenten, dat heeft hem kapot gemaakt. Adolf noemden ze hem, in plaats van Albert, en dat voor iemand die Hitler-Duitsland bevochten had als lid van de witte brigade. Andere professoren plooiden mee met de mode van de tijd, of vochten tegen, mijn man niet: een brave, wereldvreemde natuur. En dan dronk hij soms iets, 's avonds, nooit in het openbaar... Mei '68! Het heeft mijn gezin en het land meer kwaad dan goed gedaan. Nooit werd in naam van het kritisch engagement zoveel onzin verteld als toen. Nivellering naar beneden toe... Twintigjarige luie studenten die op café de structuren zaten te veranderen als waren ze terzelfder tijd professor in de sociologie, economie en filosofie. Ook mijn dochter... Mei '68! (Alle licht valt uit. Het is compleet donker op scène. Eventueel hoort men iemand zachtjes over de scène lopen. Dan gaat het licht weer aan. Mevrouw De Beer weet niet wat ze moet denken van dit incident. Ze vraagt zich af waarom er iemand over scène liep. Ze kijkt schichtig in de richting van de lichtcabine, dan naar haar hulpjes. Ze controleert het fornuis) Ik... ik neem aan dat dit een louter technische storing was. Het springen van de zekeringen. (Geforceerd lachje) Ofwel werd er iemand van de leden nerveus omdat ik mei '68 durfde te bekritisieren. Want mei '68 is voor velen hier nog steeds een heilig huisje. Maar dat zal wel niet, u bent verdraagzamer dan dat. Wel vraag ik me af waarom er iemand langs het fornuis liet, terwijl het licht uit was. (Ze kijkt even in de richting van haar hulpjes) Men wil me toch geen poets bakken? Wel, juffrouw, waar zijn uw twee vriendinnen gebleven? Ah, ze zijn weg. Is maar goed. Ze zullen moe zijn, van de vele schuimwijn. Maar loopt u niet weg. Ik kan u nog nodig hebben. (Mevrouw De Beer roert in de kookpot. Ze twijfelt nog steeds wat ze moet denken van het incident van daarnet. Ze begint werkelijk te vrezen dat er ergens een gemene toer met haar is uitgehaald. Ze gaat in de aanval, quasirustig) Waar waren we? Mei '68, en de ravages die het in mijn gezin heeft aangericht. Misschien... misschien mag ik u iets

voorlezen over mei '68. (Ze zoekt in de stapel tijdschriften) Het is een artikel dat vorige week besproken werd door een drietal leden. Let wel, het is een artikel uit een links blaadje, van een links journalist. Luister maar.

(Ze leest voor. De meeste passages begrijpt ze niet of vindt ze minder belangrijk. Ze leest ze alleen binnensmonds, of slaat ze compleet over. Passages die ze wel belangrijk vindt, leest ze met grote nadruk) Hier. Het is ondertekend E.M. Ja, dat is ook niet eerlijk, dat is zo goed als anoniem. Luister maar. (Ze leest) Mei '68, die wondermaand zonder wonderen, die met mythes opgevulde kerstkalkoen, die leprozenvuist. Ik ben van die lichtung, van de generatie van '68. Zegt E.M. dus, de journalist. Mij zegt mei '68 niets. Toch heb ik dat jaar niet in de coma gelegen... Zegt de journalist dus. Noch minder heb ik bewusteloos geleefd, integendeel, hooguit heel even tijdens een of andere betoging pro (de goegemeente denkt dat een betoging altijd tegen iets is, kletsboek, je betoogt altijd voor iets, de Rijkswacht zou daar eens een bezinningsweekend aan moeten wijden) Maar verder? Ik pieker me suf. Is mijn geheugen een vergiet? Nee toch. In Leuven rommelde het al van in '66, Antwerpen stak in '65 in brand en de studentenopstand in Gent brak pas goed in 1969 los. Kabouter, in Antwerpen en Mechelen bijvoorbeeld, kwam pas in 1970 op, de grote mijnstaking in Limburg (waar Amada's wiegje stond) dateert van 1971, en tegen Vietnam werd betoogd van 1967 tot 1975. Kortom: 1968 was een jaar als een ander, dat pas begin 1970 tot een roesproduct werd gepromoveerd, eentje waaraan in Vlaanderen meer jonge kristene zielen ten onder zijn gegaan dan aan heroïne. Bij bosjes heb ik ze zien vallen, verloederen en verzuren. Het cynisme stak zijn stekels uit, zelfdestructie werd een modegril, de bruine kroegrevolutionairen jammerden zich dialectisch te pletter. Allemaal tengevolge van een reusachtige kater. Nee, niet van het drinken, want zelfs dat was slechts de uitweg voor De Kater ('68 dus). Ach, De Kans verkeken in '68? De revolutie gemist? Laat me lachen, er is nooit één millimeter doelgevaar geweest. 1968 was een schor geschreeuwde keel, molengewiek, hooggestemd cultureel gestommel op zolderkamer of campus, wishful thinking aan het handje van een in pamfletten vereenvoudigde Marcuse, maar het was vooral één groot misverstand, een collectieve natte jongensdroom. "De fantasie aan de macht", alleen die slogan al, het is een vleesgeworden contradictio in terminis, want macht heeft per definitie geen verbeelding. Begraaf 1968 dus maar bij de bocht van de rivier, schrap dat jaar uit uw levensagenda: het is een mythe, een valkuil, het getallenfetisjisme aan de macht, een strop rond je strot. Want wat was het resultaat van dit slechtste wijnjaar van na de oorlog? Van deze periode waarin men de revolutie predikte van de ineengestremgelde vingers en de geërecteerde pe... deze passage is minder interessant... Ja, want that's obvious, mei '68 had geen andere bedoeling dan revolutie, vraagteken, te zijn waarbij je rustig in je bed kon blijven. Wat restte er dus van deze zich in hasjesjdampen en Pink Floyd omfloerste kleine kamertjes afspelende revolutie? Hij heeft duidelijk een klassieke opleiding genoten, onze journalist. Niets! Ha! Niets, zeg hij! Hier komt het... Want na mei '68 is links vlug weggevlucht op zijn groene fietsjes, recht de onbespoten tuintjes binnen, de voetjes gehuld in geitewollen sokjes. Bij acties en stakingen bleef het afwezig. Waar bleef links toen RBP bezet werd? Wie kwam de Salik-vrouwen ter hulp? Met de solidariteit is het allang gedaan, tegenwoordig komt de hervorming te voorschijn uit bruine rijst, boekweitkoeken, biologisch geteelde bloemkool en garnalen zonder kwik.

(Ze legt het tijdschrift weg) Ik houd er maar mee op. Ik moet aan mijn garnalen denken. Wel... u ziet, volgens sommigen was mei '68 maar een storm in een glas water, en volgens deze mijnheer E.M. heeft het zelfs niet bestaan. (Ze pelt opnieuw garnalen) Al weet ik dat het veel kapot gemaakt heeft in gezinnen als het onze. Het was gedaan met de warme robesfeer. Hoe oud was mijn dochter toen? Zestien? Laf, dat was het, laf en goedkoop om kinderen van zestien te verleiden met holle slogans. De opstandigheid! Woorden als consumptiemaatschappij, kapitalisme, imperialisme, Vietnam... Tot niets spontaans was

Angèle nog in staat. Vlees wou ze niet meer: vlees bevorderde de agressiviteit. Een auto, daar wou ze niet meer in: een auto betekende luchtvervuiling. Ze werd opgestookt door haar linkse vriendjes, en door de familie van mijn man. Die behoorden tot het volk, dat waren klassebewuste arbeiders, zei ze... Vrijen was het enige waar jongeren nog spontaan in waren. Seks. Monogame liefde was iets voor de bourgeois. Ah, de opruiende jongerenkrantjes uit die tijd! Men kon er zijn klok op gelijk zetten: verscheen daar bijvoorbeeld de woensdag een proabortus artikel in, de donderdag zaten alle linkse scholieren hun rechtse ouders te ergeren met proabortuspropaganda. En nochtans, ik stond open voor nieuwe ideeën. Ik nodigde Angèles vrienden uit, bij ons aan tafel. Kinderen van kennissen van ons, van goeden huize dus, maar onbeschoft dat ze geworden waren! Waar mijn man en ik bij zaten, trachtten ze Angèle te overtuigen om niet met ons mee te gaan op reis naar Spanje. Spanje was een dictatuur. Franco...! En Spanje deed aan zeevervuiling! Dan disten ze tussen de salade niçoise en de sole meunière een verhaal op over de Spaanse strandhotels! Hoe de afval... van de toiletten daar rechtstreeks afgevoerd werd in zee, zodat na de siësta de toeristen lustig konden gaan baden in hun eigen... Geen mens die er nog iets van begreep in onze kennissenkring. We hadden iets opgebouwd, uit het niets, een zekere welvaart... en onze kinderen zegden: we willen het niet. Neem nu mevrouw Kusters, hier aanwezig, haar zoon studeerde af als dokter en hij keerde simpelweg zijn familie de rug toe. Hij ging zo goed als gratis dokter spelen in de derde wereld. Een soort opstandige roeping. Maar hij was rap terug... een tropische ziekte die hem nu nog parten speelt. Maar hij heeft zich herpakt. Hij is nu een competent gerontoloog, in eigen land, dichtbij zijn familie.

Ik had spijtig genoeg niet evenveel geluk met Angèle. Zij had meer vechtlust, ze had dat van mijn vader. Midden haar studies en de huiselijke discussies liep ze van huis weg. Amsterdam. In die tijd een magische stad, die als een magneet kinderen met groeiproblemen aantrok. Ik dacht: binnen een week staat ze op de ruit te tikken of ze weer binnen mag. Maar ze bleef weg: ze trok haar plan als werkstudente. Uw eigen kind... Men kweekt het op, liefdevol, en plots is het verdwenen uit uw leven. Alles wat het achterlaat is een korte afscheidskrabbel... Waar hangt dat uit, zo 'n kind? Maandenlang laat het niets van zich horen... Eens een ansichtkaart, zonder tegenadres... Maar goed, nu is alles voorbij en toen mijn man zwaar ziek werd, heeft ze opnieuw contact met me opgenomen. Ik zie haar haast elke dag. En ik merk dat ze het goed stelt, al leeft ze alleen, zonder man. En toch denk ik dat ze nog steeds niet gevonden heeft wat ze zoekt. Een onrustige natuur.

Er is een spreuk die zegt: een ongeluk komt nooit alleen. Niets is minder waar. Want tijdens de moeilijkheden met Angèle groeiden de problemen van mijn man. Wijzelf hadden geen problemen, ze werden ons opgedrongen door de buitenwereld. Geroddel, laster... Dat hij zich afgaf met meisjesstudenten. Dat hij de jongens liet zakken en de meisjes er door liet. Ach, welke leraar heeft niet eens een zwak moment waarop hij zich laat vertederen door een hulpeloos stamelend studentinnetje? Op een dag kreeg ik zelfs een anoniem telefoontje: dat mijn man een vast adres had waar hij te doen had met een studentin van hem. Ik hechtte er geen belang aan: een anoniem telefoontje! Het zal wel van een slecht opgevoede student geweest zijn, uit rancune voor een mislukt examen of zoiets. Maar toch, als vrouw mag men geen risico's nemen. Ik schoot in actie. Ik vroeg mijn vader om raad. En die liet een vriend van hem, een gewezen politieofficier, enig informatiewerk verrichten. Ik verzette me tegen dat gespioneer, maar mijn vader zei dat het niet anders kon: mijn gezin stond op het spel, het belangrijkste wat bestaat voor een vrouw. Goed dat ik luisterde naar mijn vader. Want wat ontdekte zijn vriend? (Ze lacht) Dat amoureuus adres van mijn man was niets anders dan het adres van zijn familie. En dat studentinnetje was een ver nichtje van hem, Pauline, ze liep college bij hem. Gewone familiebezoekjes dus, dat was al. Wie heeft er nu een verhouding met zijn eigen nicht? Daarbij, hoe zag ze er uit? Het was een lelijk vormloos ding, met een brilletje, een boekenwurm. Maar toch heb ik mijn man verwittigd. Ik zei: Albert, hoed u voor

haar, vrouwen kunnen sluw zijn. Ze is lelijk en heeft dus geen succes bij haar leeftijdgenoten, dat soort wil dikwijls een ouder man in zijn netten strikken. Maar Albert bezwoer me dat het niet meer dan gemene praatjes waren, van gemeen volk. En ik geloofde hem.

Onvoorwaardelijk. Al heeft geroddel één eigenschap: het blijft in uw hoofd hangen. Men twijfelt... er zijn details... Maar telkens wist ik me te herpakken. En zo gingen we ons huwelijk stilaan anders beleven. Niet dat er in onze liefde iets gebroken was. Nee. Ik ging me meer toespitsen op mijn kinderen, enfin op mijn twee zonen, en op mijn huis.

Maar ook dat werd bedreigd. Niets was nog heilig in die periode. Achter ons huis hadden wij een groot terrein, met een Engelse tuin, een tennisveld... Jarenlang liefdevol werk had het gevergd... niet voor mij, voor onze tuinman. En dat kost geld, een tuinman, ook al was het een gepensioneerde. En daar zou men nu een autoweg doortrekken. (Ze houdt op met garnalen pellen. Tot haar hulpje) Wilt u me iets te drinken halen? Om het even wat... water. (Ze wrijft haar handen droog en roert in de kookpot) Ik heb moeten vechten voor het terrein. Ambtenaren moesten gunstig gestemd worden. En ik heb het gehaald. De autoweg is er niet gekomen, toch niet door onze tuin! (Ze lacht) U ziet, ik was al een milieubeschermer voor het woord mode werd. Had in die tijd iedereen zijn eigen groene zone even hardnekkig verdedigd, Vlaanderen zou nu nog leefbaar geweest zijn. Ik geef toe, we danken de redding van ons terrein hoofdzakelijk aan een charmante ambtenaar die de goede handtekeningen zette. Dat was me er een... Hij had het voor me. Waarom weet ik niet, alhoewel... Ik mocht gezien zijn... (Ze gaat naar haar hulpje, door wie ze een glas water wordt aangereikt) Dank u. De ambtenaar maakte mij dus het hof. Hij liet me altijd rozen bezorgen. Zeg nu zelf, en dat voor een gewoon ambtenaartje. Wat verdient dat, een ambtenaar? (Ze drinkt) Als hij kwam, om onze tuin te bezichtigen, verkocht hij altijd complimentjes, zo van vous êtes ravissante of cette blouse, elle vous va tres bien, het was een Brusselaar. Hij sprak Vlaams zoals u en ik, maar de complimentjes deed hij in het Frans, hij dacht zeker dat ik door de knieën zou gaan voor zijn Franse r's. Ik was verplicht om vriendelijk te blijven met hem. Er stond zoveel op het spel: ons terrein! Maar na een tijd werd ik toch ongerust. Ik begon zijn attenties op prijs te stellen, en dat midden een periode dat de verhouding met mijn man iets... afstandelijker werd. Niet dat de ambtenaar een groot licht was, hij was een grijze figuur met een aktetas... Ongehuwd. Maar hij had iets, als hij zijn vest uitdeed en over ons land stapte, dan had hij iets van mijn vader, één met de natuur, een echte man. Hij was ook fotograaf, dat was zijn hobby, de zondag. Ik was fotogeniek, zei hij. Ik had een prachtige kop. Fotografen noemen dat zo: een kop. Ik ontken het niet: mijn gelaat heeft altijd een klassiek profiel gehad. Grieks, noemde hij het. Ach, hij zei nog veel meer, vooral na een paar sherry's. Dat ik filmster had moeten worden, of model. Filmster! Ik! En dat ik eens moest poseren voor hem. Hij zou foto's maken van mijn kop. Jaja... Ik had het moeilijk toen. Er was geen sprake van dat ik mijn man ontrouw zou zijn, toch niet voor wat Franse r's. Nee. Maar die fijne prikkeling die uitgaat van een nog jong aanbieder die maar blijft aandringen met rode rozen, hoe kan ik dat uitleggen? De ouderen begrijpen me wel. En één keer kende ik bijna een moment van zwakheid. Ik had eindelijk toegestemd in een afspraak met hem. Hij wist van een grote fototentoonstelling. Ha! De uren dat ik dit verzwegen uitstapje voorbereidde. De nerveuze opwindings. De schaamte ook. Niet dat ik iets van plan was. Maar ik voelde me licht in mijn hoofd... Mijn man en kinderen waren het huis uit, in hun respectievelijke leslokalen, en ik maakte me op. Ik heb dit nooit aan Angèle verteld, maar toen heb ik gebruik gemaakt van haar beautycase, die achtergebleven was. Eigenlijk triestig. Ik probeerde hier een verfje en daar een kwastje. Veegde alles er terug af. Vier, vijf verschillende jurken deed ik aan. Ik kwam tot geen besluit. Tenslotte was het zover, ik was klaar. Een taxi bracht me naar de afgesproken plaats, een chique afelegen café, niets verdokens. De eerste illegale namiddag in mijn leven. En het werd ook de laatste. Want terwijl ik daar zat, in dat café, hij was te laat, overzag ik mijn leven. Ik zag mijn man, de kinderen, de zekerheid van dit alles. En nu stond ik op het punt om

een dwaas risico te nemen voor een simpel ambtenaartje dat zei dat ik een prachtige kop had, en dat meer dan een half uur op zich liet wachten. Ik ben ineens opgestaan en ging terug naar huis, naar mijn man. Denk nu niet dat ik wegging omdat de ambtenaar niet opdaagde. Nee, ik had nog wat kunnen wachten. Ik ging weg uit plichtsbewustzijn. Want het was mijn man die mijn hulp nodig had, met zijn moeilijkheden op de universiteit. En zo zou ik dus verder leven, zonder dat soort goedkope passie, maar met discipline en vol bereidheid tot het verlenen van steun.

En steun, die heb ik mijn man niet ontzegd toen de boel ontplofte voor hem, op de universiteit. Ontplofte! Er ontplofte helemaal niets. Het lag alleen maar in zijn natuur om rap bang te zijn. Er was namelijk sprake van een klein schandaal, waarbij en professoren en studentinnen betrokken waren. Altijd hetzelfde: hoge bommen vangen veel wind. Hij wist dat hem geen blaam trof, maar hij blies de bagatel op. Hij, een professor, had toch moeten weten dat iemand van zijn kaliber niet zo rap aan de deur vliegt. Eenmaal vast benoemd moet men bij wijze van spreken de koninklijke familie uitgeroeid hebben alvorens ze u ontslaan. Maar hij bleef maar herhalen dat hem een Concilium Abeundi te wachten stond. Een Concilium Abeundi is de raad, niet het bevel, om de leerstoel te verlaten. Mijn vader en ik, we konden hem voor één keer niet tegenhouden. Hij diende zijn ontslag in. Ik heb hem er altijd van verdacht dat hij van dit alles dankbaar gebruik maakte om van die gehate universiteit weg te geraken. De moeilijkheden met de studenten, met progressieve collega's, het was hem allemaal te veel geworden. Dan heb ik voor de zoveelste keer de leiding van het gezin op mij genomen. Want een man zonder werk, wat is dat? Een man moet zijn gezin onderhouden. En zo kon ik hem overtuigen full time te gaan werken bij een van de Amerikaanse bedrijven waar hij al overuren deed. Met open armen werd hij ontvangen. Want wat wisten die Amerikanen van het Belgisch fiscaal recht? Ze smeekten nog steeds om adviseurs die de Belgische wet kenden, die in staat waren om de wet... Ik ga niet zeggen te omzeilen, maar toch, alle bedrijven doen dat. Hij vond een onderdak bij Esso. Die Amerikanen van Esso, dat had dollars. En een dollar was toen nog vijftig frank. Mijn man verdiende ineens het driedubbele van zijn professorenwedde. Ik dacht: eindelijk zal hij content zijn, goed geld en geen opstandige studenten meer om zijn oren. Nee. Opnieuw kwamen zijn wereldvreemde kantjes boven. Hij behield zijn drinkgewoonten. Hij kon het snelle werkritme van de Amerikanen niet aan. Maar het lichtpunt in die jaren, dat waren mijn zonen. Zij aardden naar mijn vader. Doorzetters. Mijn jongste studeerde niet zo best, maar hij is er gekomen: door zijn wilskracht en door een iets langere studie. Burgerlijk ingenieur. Mijn oudste ging in de politiek. Met succes. Hij heeft er hard voor gewerkt. Dienstbetoon. Vrijwillige hulpverlening aan de bevolking. Iemand wou een benoeming bij de gemeente, een milicien wou afgekeurd worden, een oud vrouwtje wou meer pensioen, hij zorgde er voor. Er bestaat nog dankbaarheid in de wereld: in ruil hebben de kiezers hem hun stem geschonken. En hij blijft zijn kiezers trouw!

De donkerste dag in mijn leven, was toen mijn vader stierf. Er is een spreuk die zegt: bommen sterven staande. Spreuken zijn dom, ik weet het, maar die was van toepassing op hem. Hij was 85 en gedroeg zich als iemand van 55. Er was een hartaanval nodig om hem te vellen. De leegte! Ik stond ineens alleen, ik bedoel, de man die de families van zijn kinderen altijd van zo dichtbij had begeleid, was niet meer. Ik heb een zuster in Nederland, getrouwd met een Nederlander, een calvinist. Een moeizaam huwelijk. Maar van hier uit wist mijn vader een heilzame invloed uit te oefenen. Maar een jaar na zijn dood ging het definitief bergaf met het gezin van mijn zuster. Ook ik miste zijn hulp. Ik verloor greep op mijn man. Hij aardde maar niet bij Esso. De Amerikanen... Vroeger had mijn vader iets kunnen doen, hij had hem op zijn plichten van gezinshoofd kunnen wijzen... Mijn man zag het gevaar niet in, de tijd van economische bloei liep ten einde. En wie krijgt dan het eerst de gouden handdruk, het horloge met inscriptie? De... (Stil, ze durft het bijna niet uit te spreken, maar haar bitterheid is sterker) middelmatig. En zo zat mijn man ineens zonder werk. Oh, had hij gewild, hij had ander

werk kunnen vinden. Maar nee... hij voelde zich goed in zijn vervroegd pensioen. Mijn vader was actief tot aan zijn dood! Mijn man voelde zich oud voor zijn tijd, terwijl ik nog in de bloei van mijn leven was. We hielden nog van elkaar, in stilte. Niet langer in uiterlijkheden. (Korte pauze) En toch, als vrouw blijft men nood hebben aan uiterlijke attenties. Soms kwam hij binnen met een pakje onder de arm. Ik dacht: hij heeft een cadeautje mee. Het was een nieuwe fles whisky. De geleidelijke slijtage... het onmerkbaar afbrokkelen, wanneer begint dat? Men denkt: op ons zal het geen vat hebben, maar... De ouderen begrijpen me wel. De jongeren? Die zeggen: ga dan alleen wonen, wees zelfstandig! Ja... Ik heb een vriendin die blij is dat haar man gepensioneerd is. Nu hebben wij tenminste tijd voor elkaar, zegt ze... Mijn Albert was altijd op pad, naar zijn eenvoudige familie. Daar sleet hij zijn dagen. Daar schonken ze hem drank... Maar ik heb gevochten. De plaats van een man is naast zijn echtgenote. Ik heb gezorgd dat hij het huis niet meer moest uitvluchten voor wat drank. Ik schonk hem zelf zijn whiskytjes in 's avonds, ik dronk er zelfs eentje mee, al lustte ik het niet. Maar hij ging achteruit. Zijn blik werd... afwezig. Hij sprak verward. De dokters wisten niet goed wat hem scheelde. Ik wel. Een subacute hersenatrofie. Ik ken de symptomen. Ik heb een familielid gehad met dezelfde ziekte. Decorumverlies, noemen de dokters dat, men herkent zijn familieleden, zijn omgeving niet meer. Ik moest Albert thuishouden. (Ze voert een verontschuldiging aan) De laatste keer dat wij in het openbaar verschenen, was op een banket. Allemaal gekende politiciers, zakenlui. Mijn man moest een heildronk uitbrengen. Hij vergiste zich en greep verkeerd. (Stil) Hij toastte met het kommetje water met citroen dat dient om de vingers in af te spoelen. Het is niet waar dat hij dronken was! Hij had wat wijn gedronken, zoals iedereen! Wijn, dat is licht, dat deed hem niets. Men heeft hem bespot, een ziek man!

(Het belletje van het fornuis rinkelt) Even kijken. (Ze neemt het deksel van de kookpot en gaat na of de stukken kip voldoende mals zijn) De geur is prima... maar het mag nog wat malser. Een goede vijf minuten nog. Dat de liefhebbers zich maar klaarmaken. Waar heb ik de borden gelaten? (Ze neemt vier diepe borden uit een grote plastic doos en zet ze klaar) En, zoals ik zei: telkens mes, vork en lepel. (Ze begeeft zich naar een tweede plastic doos en wil er de vorken, etc. uitnemen. Ze bemerkt een teddybeer in de plastic doos) Oh. (Ze neemt de teddybeer langzaam op, lacht zuur) Dit hebben we toch al gehad: mevrouw De Beer, teddybeer. (Ze kijkt in de richting van haar hulpjes) Er is niemand meer. Mooi is dat! (Ze bemerkt het briefje dat op de rug van de teddybeer is bevestigd. Ze neemt het eraf, zet haar bril op, en leest het. Eerst glimlacht ze nog moedig, maar als ze verder leest, verbleekt ze. Ze legt het briefje rap uit haar handen en plaatst gemaakt-rustig vorken, etc. naast de borden. Maar haar verontwaardiging is te sterk. Ze neemt het briefje opnieuw op. Ze kijkt naar de deur, waar haar hulpjes verdwenen zijn) Nu zijn ze weg, natuurlijk. Ik had dus toch goed gehoord, dat er iemand over het podium liep terwijl het licht uitviel. (Ze bekijkt het briefje) Dit soort grapjes... Ik weet niet of ze nu in de zaal zitten, de jongedametjes... Wat is de bedoeling van zoiets... zoiets onwaardigs? Had u gedacht dat ik beledigd zou opstappen? Dat ik het niet zou durven voorlezen? Wacht. Ik ben benieuwd wat uw moeders hiervan zullen denken. (Ze leest het briefje)

Mevrouw De Beer

Een dame van weleer

Lachwekkend en ouderwets

Zilverdraden tussen goud- gezwets

Kaloot, devoot

En bijna dood

Het verscheen zelfs in de pers

Op een tekening kersvers

Hoe haar man een deliriumtje tremens kreeg
Terwijl hij haar verweet voor rotte helleveeg

(Ze blijft nog even naar het briefje staren, gekwetst, kwaad) Ik weet zeker dat de leden van dit vrouwenhuis hier niets mee te maken hebben, maar dat zoiets mogelijk is, wijst toch minstens op een zekere laksheid en gebrek aan gezag in dit huis... Ik ben een gast hier... Ik was uitgenodigd... (Ze leest het briefje) Hoe haar man een delirium tremens kreeg, terwijl hij haar verweet voor rotte helleveeg. (Ze schudt het hoofd) Nee, dat is niet verschenen in de pers. Er is een slechte tekening, een karikatuur, verschenen in een onooglijk plaatselijk oppositieblaadje, dat de naam pers niet waardig is. Dat is al. Ik had hen een proces kunnen aandoen. Maar mijn zonen hebben me van het idee afgebracht. Ze hebben me er bovenop geholpen. Ze zijn het niet waard, zegden ze... (Ze leest) Mij verweet voor helleveeg? Mijn man was ziek. Hij lag al drie weken in het hospitaal. Met een acute atrofie, niet men een delirium tremens! Dat een incompetent jonge dokter een verkeerde diagnose stelt en hem op een verkeerde afdeling onderbrengt, is mijn schuld niet. Hij was niet meer bij zinnen, hij doolde. Hij had net bezoek van zijn familie, de opstokers, toen ik hem bezocht. Hij werd razend... de verkeerde pillen... hij slingerde me de ergste verwijten naar het hoofd. Het was om in de grond te zinken van schaamte, uw eigen man! Maar hij was ziek... ik verdroeg het. Ik zag het in zijn juiste proporties, maar zijn familie niet. Die gniffelden omdat hij zo in het openbaar uitviel tegen mij... Mij treft geen schuld in dit alles. Mensen die dit soort onzin schrijven in partijkrantjes en in gedichtjes zijn schuldig... Onwaarschijnlijkheden, vermomd in idiote karamelleversjes. Ik durf de mensen in de ogen te kijken. Wie zoiets schrijft, verbergt zich. (Ze kijkt met opgeheven hoofd naar de deur in de zijwand en daarna naar het publiek. Dan begeeft ze zich naar het fornuis en gaat nog eens na of de stukken kip voldoende mals zijn. Maar haar gedachten zijn elders. Na een poos) En bijna dood, schrijven ze... Ja, de dood, daar lacht men mee als men jong is. En waarom niet? De jeugd moet leven, lachen. Maar op een dag verandert dat, de dag dat men de dood in de ogen ziet, niet uw eigen dood, maar die van een geliefd wezen. Toen mijn man stierf... (Ze huivert bij de herinnering) Niet het feit dat hij stierf was vreselijk. Het verlost hem van een vernederende ziekte. Sterven kan eigenlijk mooi zijn, als het vredig gebeurt, omringd door de familie. Zoals mijn man, omringd door mij, mijn zonen, en vooral: zijn dochter, die eindelijk terug thuis was. Hij herkende haar wel niet, maar het was toch een verzoening... Maar ook zijn familie stond aan het sterfbed. Die haat in hun ogen... alsof ze hem kwamen opeisen. En de nicht, Pauline. De onbeschaamdheid! Ze stond aan de andere kant van het bed en knikte zachtjes naar me. Net als ik hield ze een hand vast van mijn man. Alsof ze mijn gelijke was... alsof ze mijn meerdere was. Ze weende, bijna hysterisch, op een manier alsof... Haar gedrag, het was overdreven, het paste niet voor een ver familielid. Ook achter de lijkwagen liep ze mee. Ze ging mee ter offerande, zwaar wenend, zodat iedereen het goed kon zien. Ik begreep het niet. Ik vroeg mijn zonen om uitleg. Het was een verre nicht van pa, die nog college gelopen had bij hem, zegden ze. Dat wist ik ook al, ja. Ik merkte dat ze haar persoonlijk kenden. Achter mijn rug praatten ze met haar, ze susten haar! Ik vroeg het mijn dochter. Zij liet iets verstaan over een verhouding die jaren zou aangesleept hebben tussen haar vader en die... Ik heb haar niet geloofd. Ik respecteer mijn dochter. Maar soms voelt ze zich pas goed als ze andere vrouwen kan overtuigen van de slechtheid van alle mannen. Nee. Geen moment heb ik getwijfeld aan de huwelijksrouw van mijn man.

Het begrafenismaal, daar was ik bang voor: de laatste confrontatie met de familie van mijn man... Aan één tafel moeten zitten met die mensen... Mijn zonen hielpen me: ze gaven me een kalmeermiddel, maar ik weigerde het. Ik zei: wat er ook gebeurt, we reageren niet, we blijven waardig. Had ik maar geluisterd. Het begon rustig... tot die oude oom, die communist, een fles jenever liet rondgaan, op een begrafenis! En het gefezel begon. Ze fezelden net luid

genoeg dat ik en mijn familie het konden verstaan: hoe ik mijn man kapot gemaakt had door hem uit zijn arbeidersmilieu te halen. Dat zijn grootste droom een rustige post als leraar in het secundair onderwijs was. Dat ik van hem een bourgeois gemaakt had en hem liet werken als een paard, geldzuchtig als ik was. Dat hij daarom was beginnen drinken. En zelfs... dat ik hem de dood had ingedreven door hem dagelijks zelf dronken te voeren thuis, om hem te beletten dat hij zijn familie zou bezoeken. Het gekende refrein... Ik had hen kunnen antwoorden. Dat hij soms iets dronk door de spanningen in zijn beroepsleven? Misschien. Zo erg is dat niet: wie hogerop wil, grijpt de kans met beide handen en betaalt de... lage prijs. Iedereen betaalt een kleine prijs in het leven. Ik niet soms, als vrouw? Zijn familie was jaloers, dat was het. Door het succes van mijn familie af te breken, redeneerden ze hun eigen mislukking weg. Ze beweerden dat ik ongelijk bekende door te zwijgen. Ja, wij zwegen, mijn zonen en ik. Alleen Angèle verdedigde me... Maar mijn zonen legden haar het zwijgen op en we verlieten de tafel, rustig. Geen schandaal in onze familie...

Ik... ik denk dat we ons gerecht toch moeten afmaken, nu. De kip is mals... Zodus... De room... (Ze voegt room toe en roert) Het verder verloop is eenvoudig. (Ze voegt de ingrediënten die ze opsomt toe) De mosselen, de garnalen, de kreeften... ze zijn direct warm... En... even proeven... (Ze proeft van de saus) De peper niet vergeten! (Ze voegt peper toe) Cognac is er voldoende in, door het flamberen. (Ze roert in de kookpot) En de peterselie... (Ze voegt peterselie toe) Nog eventjes...

De maanden na de dood van mijn man... De eenzaamheid in dat grote huis. Ik liep er als verloren, al die herinneringen! Ik heb altijd een werkster gehad, maar nu maakte ikzelf het hele huis schoon: van de kelder tot de zolder. Het hielp niet. Ik moest weg uit dat huis. Het was te groot voor één persoon. Mijn dochter wou niet bij me komen inwonen. Haar vrijheid... Ik heb het huis verhuurd. Ik woon op een appartement. Dat verzette eventjes mijn zinnen. Maar onmiddellijk schoten de twijfels weer op me toe. Nee, niet de twijfels! De waanbeelden, veroorzaakt door de valse beschuldigingen. Had ik gefaald als echtgenote? Had ik, blind als ik was, mijn man in de armen van een ander gedreven? Het kan niet. Soms was ik zo verward, ik die altijd een zeer precieze huisvrouw geweest ben... ik liet alle lichten branden, ik vergat het gasvuur uit te draaien, ik vergat mijn voordeur te sluiten 's nachts... Het gepieker... Mijn zonen... waarom bezochten ze mij niet meer? Vroeger kwamen ze ieder weekend. Waren ze beschaamd, omdat ze al die jaren op de hoogte waren van dat geval met de nicht Pauline? Hersenschimmen! Natuurlijk kwamen ze niet meer met hun grote gezinnen, ik had geen grote hof meer. Kwamen ze dan alleen daarvoor vroeger? Nee, want ze waren lief met me, ze kochten me een televisietoestel. Kleuren, afstandsbediening. Hoefde ik mijn zetel niet meer uit te komen. Ik die altijd mijn handen vol had in het huishouden, zou nu eindelijk eens de tijd hebben om te bekijken wat er zoal in de wereld gebeurt. Ik heb hen bedankt, een lieve attentie... Maar of een TV de gezellige drukte van een gezin kan vervangen? Mijn dochter... die zoekt me tenminste op. Ze sleurt me overal mee. Ik moet eindelijk eens beginnen leven, zegt ze. Zij heeft me binnengeloodst in dit vrouwenhuis, we gaan naar de bioscoop, naar lezingen... ze stopt me boeken in de handen... (Pauze) Ze bedoelt het goed, alleen... Ik zet mijn TV aan, er is een programma over homo... homoseksuelen... De onbevangenheid! Woorden die vroeger zelfs niet gereserveerd waren voor de slaapkamer, worden nu... Speelfilms... ik begrijp het niet, de mensen zitten daar onberoerd naar te kijken, ze worden niet eens gechoqueerd. Ook hier in dit vrouwenhuis... zoals hier de dingen bij hun naam genoemd worden, zonder een blad voor de mond te nemen... Ik voel me gegeneerd. Het is modern, het is goed, maar het brengt een mens in verwarring. Het is te veel ineens... Mijn vriendinnen, die heb ik graag, de woensdagnamiddag in de patisserie. Maar daarnaast zijn er nog zes dagen in de week. Mijn appartement, ik heb er alles wat nodig is... buiten een robe, een warme robe van zeehondenvellen... ik heb geen gezin meer, er zijn geen maaltijden meer te bereiden... Maar ik verlies de moed niet. Wat er ooit met mij gebeurt, ik kan me de duurste

verzorging permitteren. Een privéverpleegster... En ook hier maak ik misschien nog vrienden... Ik geloof dat er kan opgediend worden. (Ze vult de borden) Er was afgesproken dat mijn hulpjes de borden zouden vullen en aanbieden aan de voorzitter en aan... Ik ga het niet doen. Een afspraak is een afspraak. En ik ben moe. Ik heb een goede gezondheid, de gezondheid van mijn vader, maar soms word ik rap moe. Gebrek aan beweging... een appartement. Ik moest hier vaker komen. (De borden zijn gevuld) Ziezo. (Ze kijkt of haar hulpjes al terug zijn) Niemand? Goed... wel... (Ze doet haar schort af, weet zich geen houding te geven) Ik... ik weet niet of men iets gehad heeft aan mijn... levensverhaal. (Ze neemt de teddybeer in haar handen. Leest het briefje) Lachwekkend en ouderwets... Ja, het is normaal, een soort natuurwet, de oudere generatie is altijd lachwekkend. Misschien mogen die lieve kinderen binnen veertig jaar ook eens hun levensverhaal vertellen voor een of andere vereniging. Wat voor verenigingen zullen er dan bestaan? Geen mens die het weet. Hun plagerijen... wel... Maar dit vrouwenhuis vind ik sympathiek, al is het gebouw vervallen, inderdaad, mijn vriendinnen hebben gelijk... (Ze haalt een chequeboek te voorschijn en vult een cheque in) Daarom de bescheiden bijdrage... met nulletjes... (Ze neemt de teddybeer in haar handen. Glimlacht) Mevrouw De Beer, een dame van weleer... (Ze plaatst de teddybeer op het fornuis en speldt de cheque vast op de plaats waar het spotlicht bevestigd was) Het ... het was mij een eer... (Mevrouw De Beer gaat af)
